

SZEMLE

VERESS D. CSABA

A DUNÁNTÚL HADI KRÓNIKÁJA 1944—1495

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984. 372 o. 8 térkép)

A könyv a Dunántúl felszabadításának eseménytörténetét dolgozza fel, a lehető legaprólékosabban. Alapmű, amelyet bárki, bármikor kézbe vehet, ha bármire kíváncsi az adott időszakban történekből.

A szerző két nagy szakaszra bontja a hadműveleteket: a szovjet csapatok Dunántúltra való lépésétől az arcvonal ideiglenes stabilizálásáig a Budapesten körülrárt német—magyar csapatok felmentési kísérleteinek kudarcát követően, illetve a márciusi német ellentámadás megindulásától az ország felszabadításának befejezéséig.

Az első részen belül külön-külön tárgyalja a 3. Ukrán Front hadművelési hídfőjének kialakítását a Dunántúlon Mohácstól délre, 1944. november 7. és 24. között; december 1-től 9-ig tartó támadását a hídfőből a Margit-vonal eléréséig; a Margit-vonal balszárnyának áttörését és ennek eredményeként Budapest bekerítését nyugat felől december 20. és 31. között, valamint a német felmentési kísérletek elhárítását és az arcvonal stabilizálását 1945 januárjában és februárjában.

A második részben külön elemzi a 3. Ukrán Front védelmi hadműveletét 1945. március 6. és 15. között, illetve a 2. és 3. Ukrán Front Bécs—Pozsony irányú általános támadását március 16-át követően.

A fenti fejezeteken belül természetesen a szerző tovább részletezi az egyes hadműveleteket a csapatok csoportosítása, az időrendi sorrend, vagy a területi elkülönülés alapján.

A tagolás jól követi az ország területének harmadát kitevő tájegységen folyó hadműveletek fenti hármas elv szerinti szakaszolását.

A szerző az egyes nagyobb egységek előtt némi kitekintést ad az országon kívüli általános hadihelyzetre. Elősegítené azonban a jobb megértést és használhatóságot, ha több esetben tette volna ezt meg, s a kitekintés maga alaposabb, elemzőbb lett volna. Így például a március 16-i szovjet általános támadás

— egyébként elsőrendű — leírása előtt alaposabban értékelhette volna a szovjet hadművelet szükségességét a német „Alpenfestung”-elgondolás tükrében, s azt, hogy ezzel egyidőben a Vörös Hadsereg főerői már Berlin előterében harcoltak, ami ráadásul morálisan hozzájárult az „elit” 6. SS páncélos, hadsereg napok alatti vereségéhez. Vagy például magyarázhatta volna, hogy december második felében, a „Wacht am Rhein” (az ardenneki német ellentámadás) időszakában miért volt Hitler és a német vezérkar számára kiemelt fontosságú a pesti hídfő mindenáron való megtartása. Ezek a kitekintések elősegítették volna a magyarországi események behelyezését a magasabb, terület-egységi vagy európai kategóriába, s egyben jobban rávilágíthattak volna az egyes hadműveletek miértjére is.

A könyvben szereplő vázlatok elégségesek lennének egy átfogó politikai-katonai műben, de nem egy ilyen *részletes hadtörténeti* feldolgozásban. A szöveg aprólékosan pontos, a rajzok elnagyoltak. Ráadásul alkalmanként félreérthetőek: például a 143. oldalon található ábrán a német támadó erők nyilaira vannak beleírva az adott helyen védekező szovjet csapatok hadrendi megnevezései.

Egy újabb kiadás számára legalább két-két és félszer ennyi vázlatra lenne szükség, s azokat célszerű lenne minden esetben legalább hadosztály-, de esetenként ezred-bontásban elkészíteni.

A munka telis-teli van katonai szervezeti megnevezésekkel, mint hadosztály, ezred, zászlóalj stb. Ez természetesen szükségszerű, nem ártott volna azonban vagy a bevezetésben, vagy a függelékben hadrendi magyarázatot adni, hiszen az olvasók jó része ezzel egyáltalán, vagy részben nincs tisztában.

Ezzel párhuzamosan arra is szükség lett volna, hogy a szerző konkrétan is bemutassa a szovjet, a német (és a magyar) hadosztályok

közi szervezeti és fegyverzeti eltéréseket. Feltétlen szükséges lenne ez, hiszen igen sok olvasó egyszerűen, szám szerint szembeállítja egymással a harcoló felek hadosztályait, s jobb esetben nem érti a történeteket, rosszabb esetben helytelen következtetéseket is levon, például a harcértékről. A szerző az egyes hadműveletek indulása előtt egyébként — nagyon helyesen — konkrétan ismerteti a szembenálló felek erejét, akár harcosig és harcokosiig lemenően, de az említett különbségek kimutatását sehol sem végzi el.

Ugyancsak célszerű lehetett volna ismeretést adni a műben oly sokat szereplő harci-technikai eszközökről, például meghatározni a harcokosi és a rohamlőveg mibenlétét és egymástól való eltérését, vagy ugyanezt a vadász-

és csatarepülőgépek vonatkozásában. Ugyanígy hiányoznak az egyes fontosabb harc-eszközök (például T-34, Tigris) néhány jellemző adatai is, akár táblázatos formában. Ezek segítségével az olvasó el tudna igazodni a harci-technikai eszközök szövevényes dzsungelében, s érzékelhetné az egyes ütközetek jellegét és a valóságos erőviszonyokat is az ott részt vevő eszközök egymáshoz viszonyított adatai, tehát harci lehetőségei tükrében.

Mindezen hiányosságok dacára Veress D. Csaba könyvét az ilyen témában megjelent könyvek közül az egyik legjobbnak tartom, s a hadtörténelmi kérdések iránt érdeklődők figyelmébe ajánlom.

Ravasz István Dezső

AZ 1944. ÉV HISTÓRIÁJA

Historia évkönyv, 1984

Szerkesztette Glatz Ferenc

(Lapkiadó Vállalat, Budapest, 1985. 174 o.)

Alig néhány éve csak, hogy a történelem iránt érdeklődő olvasók kezükbe vehették a Magyar Történelmi Társulat új, színes folyóiratát, a kezdetben negyedévente, napjainkban már kéthavonta megjelenő *Históriát*. Az ötödik születésnapját még csak alig betöltött folyóirat e röpke néhány év alatt az egyik legnépszerűbb, legolvasottabb magyar történelmi folyóirattá vált.

A szerkesztőség sorra-rendre színvonalas problémafelvető írások közreadásával és újabb és újabb lapszerkesztési ötletekkel növelte — és növeli ma is — a folyóirat olvasóinak népes táborát.

Kezdetben a tematikus duplaszámok voltak az olvasótoborzók — nem említve a rendszeres História vitaesteket. Ezek a tematikus számok lehetővé tették, hogy a szerkesztőség által fontosnak tartott kérdéskörrel a történészek, kutatók sokoldalúbb megközelítéseket adhassanak, időben és térben kevésbé korlátozva, mint egy egyszerű „szimpla” szám esetében.

1984-ben újabb — a fogadtatást látva — egyértelműen sikeresnek nevezhető vállalkozásba kezdett a szerkesztőség. Elindította a folyóirat évkönyveinek, a „Historia könyvek”-nek a sorozatát.

Kissé megkésve, 1985 tavaszán jelent meg a sorozat első kötete „Az 1944. év históriája”. Az évkönyv szerkesztője — Glatz Ferenc —

és munkatársai — Pók Attila, Potó János és Sipos Péter — arra vállalkoztak, hogy az általuk összeállított kötet a negyven évvel ezelőtti esztendő eseményeinek legszélesebb körű, legalaposabb, a legújabb kutatási eredményeket is tükröző krónikáját nyújtsa az olvasóknak. E cél megvalósításának az érdekében a szerkesztőség a korszak legavatottabb kutatói egy részének lehetőséget adott új, kevésbé ismert, vagy csak újra fogalmazott értékelések, tények publikálására.

Az 1944-es esztendő kétségkívül a XX. századi magyar történelem egyik legsúlyosabb, leginkább vérzivataros éve. Ezen egy év alatt jelentős történelmi változások zajlottak le Magyarországon történetében. Ekkor veszítette el önállóságát a független Magyarország (1944. március 19.), ebben az évben vált hadszínterré az ország területe (1944. szeptemberétől), ekkor került hatalomra a nyílt, fasizta diktatúra (1944. október 15—16.), de ebben az évben kezdtek hozzá az új, független, demokratikus Magyarország, az új államiság alapjainak a lerakásához is (1944. december 21—22.).

Az itt felsorolt események hosszabb-rövidebb tanulmányokban történő feltárása is több évkönyv anyagát tenné ki, és akkor még nem szoltunk a kisebb jelentőségű történésekről. A szerkesztők úgy vélték — és tették helyesen —, hogy nemcsak a nagy, történelmet formáló eseményekről, de az 1944-es